

طاهره رستگار

نقش والدین را در تکلیف شب فرزندان بهتر بشناسیم

تکلیف امشب،

جداسازی مخلوط آجیل مشکل گشاست!

□ کودکان ذاتاً در حال کشف
محیط اطراف اند و می‌توانند در
حین این فرآیند، به بسیاری از
پدیده‌های طبیعی پی ببرند.

«چرا روغن را هرچه هم می‌زنم در آب حل نمی‌شود؟» و ... خودش هم راه حل‌های پیشنهاد می‌کرد: «شاید آب باید گرم باشد.»

سوق و ذوقی که در هنگام انجام دادن این فعالیت و بیان مشاهدات و نتیجه‌گیری‌ها در چهره‌اش موج می‌زد، مراهه وجد آورد. آیا واقعاً این کارهایی که دخترم انجام می‌داد، تکلیف شب علوم بود؟ گزارش کاری را که انجام داده بود، نوشت. گاه، برای اطمینان از صحت نتیجه‌گیری‌هایش، آزمایشی را تکرار کرد. به سادگی قانع نمی‌شد. اصراری هم نداشت جواب‌ها را از من بگیرد. وقتی که به نظر رسید نوشتن گزارش کار تمام شده است، ناگهان پرسید: «راستی مایعی وجود دارد که روغن را در خود حل کند؟» اما بدون آن که متوجه جواب باشد دوباره به سراغ قفسه‌های آشپزخانه رفت.

پرسیدن، شگفتی و کنجدکاوی، ذاتی کودکان است و باعث می‌شود بسیاری از فعالیت‌های آنان به صورت فعالیت‌های علوم ظاهر شوند؛ حتی وقتی که به آنان تکلیف نشده است که آن فعالیت‌ها را انجام

زودتر تکلیف علومش را انجام بدهد. زیرا این زمانی است که باید کارهای دیگر را رها کنم و به او و آن‌چه که می‌خواهد انجام دهد، توجه کنم. چون علاقه‌مند است کاری را که انجام می‌دهد، برای یک نفر دیگر هم توضیح بدهد. مینا می‌گوید که این طور هم بهتر می‌فهمد و هم اشتباهات خودش را تصحیح می‌کند.

اول به قفسه‌های آشپزخانه سرکشی کرد. شیشه‌روغن، سرکه، ظرف آرد و نمک و فلفل و شکر و عدس و لوبیا را برداشت. روزنامه‌ای روی میز پهن کرد و چند لیوان روی آن گذاشت. از من خواست که یک قاشق از هر ماده را در لیوان‌های جداگانه ببریم. خودش در هر لیوان مقداری آب ریخت و شروع به هم زدن کرد. به من توجه زیادی نداشت. صحبت‌های معلم‌ش را به خوبی به خاطر می‌آوردم که: «تکلیف شب کودکان را به مشق شب خود تبدیل نکنید.» پس ترجیح می‌دادم که ناظر باشم؛ ولی او شروع به نظرخواهی کرد: «همه نمک‌ها در آب حل شد. حالا چه طور می‌توان دوباره نمک را از این مخلوط جدا کرد؟»

گرچه در این مقاله، درس علوم تجربی و تکالیف شب این درس مورد بحث قرار گرفته است، پس از خواندن آن درخواهید یافت که نحوه برخورد با تکلیف شب، این گونه که در اینجا به آن پرداخته شده است، خاص درس علوم نیست.

علوم تجربی و تکلیف شب

دخترم مینا خندان وارد خانه شد. طبق معمول، بلا فاصله در مورد کارهایی که در مدرسه انجام داده، شیطنت‌هایی که کرده و تکالیفی که قرار بود انجام بدهد، گزارش داد.

معلم درس علوم، تکلیف شب را دیگته کرده بود که: «مواد گوناگونی را با هم مخلوط کنید. مشخصات این مخلوط‌ها را بنویسید و راهی برای جدا کردن آنها پیشنهاد کنید.» مینا گفت که در مدرسه در مورد مخلوط‌ها خوانده اند و می‌داند که آجیل مشکل گشا یک مخلوط است. بعد با خنده برایم تعریف کرد که آن روز سرکلاس علوم، همه بچه‌ها آجیل مشکل گشا خورده‌اند. می‌دانستم که مینا علاقه دارد هرچه

□ آیا به راستی آنچه آنان را چنین پرنشاط کرده بود، همان «تکلیف شب» بود که همیشه به مشکل اصلی بچه در خانه تبدیل می شد؟

آزادی و مالکیت می کند.

به خوبی به خاطر دارم که معلم مینا در کلاس سوم، همان روزهای اول سال، بازدید از یک پارک و جمع آوری برگ هارا به جای تکلیف هفتاه آنان تعیین کرده بود. مینا را با چند نفر از دوستانش به پارک جنگلی نزدیک خانه بردم. فصل پاییز بود و درختان به رنگ های سیار زیبایی بودند. بچه ها با شادی و نشاط فراوان برگ های درختان را از روی زمین جمع می کردند، درخت مریبوط به آن برگ راشناسی می کردند و اکثر آسعنی داشتند نام درخت را از باغبان پارک بپرسند. حتی علاقه مند بودند شکل برگ ها را هم روی خاک های اطراف نقاشی کنند. آنها برگ های مشابه را در یک گروه قرار می دادند و گاه با فریادهای حاکی از خوشحالی، یافتن یک نمونه برگ جدید را به دیگران اعلام می کردند. در بازگشت به خانه، هر کدام از بچه ها با یکیه ای پر از برگ، در فکر این بودند که چگونه حاصل مشاهدات خود را به خانم معلم و همکلاسان ارائه کنند.

بحث و جدل و مخالفت آنان با یک دیگر یا فریادهای تحسین آمیزشان، مراهمن به وجود آورده بود. آیا به راستی آنچه آنان را چنین پرنشاط کرده بود، همان «تکلیف شب» بود که همیشه به مشکل اصلی بچه ها در خانه تبدیل می شد؟

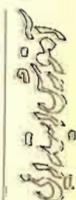
به نظر می رسد تحولاتی که در آموزش برنامه های گوناگون درسی، به ویژه در علوم، اتفاق افتاده است، نگرش کاملاً متفاوتی در مورد «تکلیف شب» ایجاد می کند. انجام دادن تکلیف شب به روای سنتی، اناق ساکت و میز و صندلی می طبلد. گاه هم که ساخت و سیله ای به صورت تکلیف شب به او محول می شود، اغلب پدر

□ آیا واقعاً این کارهایی که دخترم انجام می داد، تکلیف شب علوم بود؟

دهند. کودکان ذاتاً در حال کشف محیط اطراف اند و می توانند در حین این فرآیند، به بسیاری از پدیده های طبیعی پی ببرند. معلمان و والدین در تحریک کنجکاوی کودکان نقش مهمی دارند. آنان می توانند در فعالیت ها با کودکان همراه شوند و سؤال هایی بپرسند که کودکان توانایی پاسخ دادن به آنها را داشته باشند یا بتوانند به دنبال پاسخ بروند. این فعالیت ها باعث تقویت مهارت های مهمی مثل برقراری ارتباط، مشاهده، نتیجه گیری و ... می شود. از طرف دیگر، این فعالیت ها، که گاه از آنها تحت عنوان تکلیف خانه یا تکلیف شب نام می بریم، تلقی سنتی از «تکلیف شب» را در ذهن کودک و خانواده دگرگون می سازد.

شاید اجازه داشته باشم که تجربه خودم در مورد دخترم مینا و تکالیف علوم را به کلیه بچه های همکلاس او و والدین آنها تعمیم بدهم. آنان این فرصت را داشتند که به کمک معلمی توانند دادن، از انجام دادن هر فعالیتی که با درس علوم مرتبط باشد و لذت ببرند. به خوبی دقت کرده ام که نحوه برخورد دخترم مینا با محیط اطراف و بیان آنچه مشاهده

و مادر به دنبال جور کردن و سیله ای هستند که کودکشان صبح روز بعد آماده به مدرسه بیرد.

در برنامه جدید آموزش علوم، کودک برای انجام دادن تکالیف شب باید با عطار و نانوای محل مصاحبہ کند؛ با عکاس و عینک ساز و ... به گفتگو بنشیند و گزارش بنویسد؛ گیاه بکار د و در رفتار جانوران دقیق شود؛ به کتابخانه ها و جوامع گوناگون سر بزند و ... این ها همه مهارت های خاصی می طلبد که پرورش آنها نه تنها او را برای حل مسائل آنی زندگی یاری خواهد کرد، بلکه اعتماد به نفس حاصل از کسب این توانایی ها، آن چنان کودک را متکی به خود بار می آورد که برای توجیه این روش آموزش به تنهایی کفایت می کند.

کتاب علوم بجهه ها سرشار از اندیشه ها و فعالیت هایی است که به جای تکلیف شب یا تکلیف هفته، اوقات فراغت آنها را با شادمانی پر می کند. در یک جمع خانوادگی، پسر یازده ساله یکی از دوستان وقی که جریان مراجعته به عطاری محل و درخواست پاسخ به پرسش هایش را برای دیگران توضیح می داد با اعتماد به نفس ادعای کرد که عطار محل را که، از مراجعه زیاد دانش آموزان برای پرس و جو در مورد ادیه ها به تنگ آمده بود، راضی کرده است در مورد خمیر و داروی گیاهی به او اطلاعات کافی بددهد. او خوشحال بود که عطار خسته محل را سر ذوق آورده است و آن دو با هم حرف زده اند تا او توانسته است اطلاعات کافی به دست آورد و تکلیف شب خود را به خوبی انجام دهد، به راستی این برای یک کودک یازده ساله موفقیت بزرگی بود. اگر آموزش این کودک به همین ترتیب ادامه یابد، دیگر می توان مطمئن بود که در آینده، به هر نوع اطلاعاتی که لازم دارد، به راحتی دست خواهد یافت و این را مدیون روشی است که معلم او در تعیین تکلیف شب علوم در پیش گرفته و علوم را بازندگی روزمره او وفق داده است.

اگر در مقام معلم، تکالیف شب دانش آموزان شما هم این گونه فعالیت هارا

شامل می شود، لازم است در جلسه ای با والدین، آنها را با هدف های این نوع تکالیف آشنا سازید تا در هدف های نهان پشت این فعالیت ها، یار و یاور شما باشند. می توانید هر زمان که لازم می دانید، نامه ای به والدین بنویسید و ضمن آن که تکالیف شب یا تکالیف هفته درس علوم را مشخص می کنید، نحوه برخورداران با کودکانشان را نیز یادآوری کنید (نمونه ۱)

نمونه ۱ : نامه معلم به والدین

پدر و مادر عزیز:

فرزند شما به تازگی در مدرسه مطالبی درباره جانوران و رفتار آنها خوانده است. قرار است او از محیط اطراف، به دلخواه، یک جانور، انتخاب کند و در مورد رفتار آن، نوع غذا، نوع حرکت، تولید مثل، مدت بارداری و ... اطلاعاتی جمع آوری کند. تقاضای من از شما این است :

□ صحبت های معلم ش را

به خوبی به خاطر می آوردم که:
«تکلیف شب کودکانشان را به مشق شب خود تبدیل نکنید.»

اجازه دهید فرزندتان این کار را به تنهایی انجام دهد. در مواردی که از شما کمک می طلبد، فقط زمانی او را یاری کنید که مطمئن شوید به تنهایی از عهده انجام دادن این کار برندی اید. مثلاً لازم است به کتابخانه محل یا مدرسه، پارک اطراف خانه یا با غ و حش و ... مراجعه کند. تقاضا دارم تا جایی که می توانید، امکانات این کارهارا برای او فراهم آورید. توانایی هایی که در حین انجام دادن این تکلیف پرورش داده می شود، در زندگی آتی، زمانی که لازم است به تنهایی مسئله ای را حل کنندیا تصمیمی بگیرد، او را یاری خواهد کرد. مطمئن هستم راضی نمی شوید با به عهده گرفتن تکالیف او، مانع پرورش توانایی حل مسئله در فرزند خود بشوید.

با احترام
معلم فرزند شما

والدین نیز می توانند همکار معلم باشند.

اگر تصمیم دارید در فعالیت های علوم کودکانشان، که به منزله تکلیف شب به خانه می آورند، همراه باشید، لازم نیست وقت زیادی صرف کنید. کافی است روش کار را بدانید. زیرا این کار آموزش سطح بالا و برنامه ریزی وسیعی نمی طلبد. کودکان ذاتاً کنچکاوند و دائم سؤال می کنند. شما می توانید با مشورت با معلم فرزندتان، فعالیت هایی را براساس همین پرسش ها طرح کنید و در صورتی که این فعالیت ها به کودکان اجازه تحقیق و آزمایش دهد تا به دنبال پاسخ برآیند، مطمئن باشید هم خود شما و هم فرزندتان را راضا خواهد کرد. شما باید کودکان را به مشاهده دقیق، بررسی یافته ها و اخذ نتیجه براساس یادداشت هایی که ثبت کرده اند یا مشاهداتی که انجام داده اند، تشویق کنید. در این صورت، شما هم احساس خواهید کرد معلم علوم موفقی برای فرزندان خود هستید. به علاوه، «تکلیف شب»، «تکالیف مدرسه» و «مشق در خانه»، عبارات لذت بخشی می شوند که هم شما و هم فرزندانشان را به وجود می آورند.